

SOSYAL SERMAYE ve AİLE*

Frank F. FURSTENBERG

Sarah KAPLAN

*Tercüme: Gamze Akşan***

GİRİŞ

Sosyal sermaye terimi yakın geçmişte ve şimdilerde moda olmaya başlar-ken, kavram geleneksel sosyolojik düşüncenin iki kolunun merkezindedir. Yazıları boyunca Emile Durkheim (1951, 1961); bağlılık (connectedness) ve sosyal kontrolle karakterize olan birleştirici(cohesive) bir sosyal sistemin, üyelerinin refahını teşvik ettiğini ifade etmiştir. Durkheim sosyal hayatın kendisinin, bireysel düzeydeki bileşenlerine indirgenemeyecek temel bir unsur olduğunu savunmuştur. Gerçek bir siyaset kuramcısı ve sosyal teorisyen olan Alexis de Tocqueville (1945) de canlı (vibrant) sosyal toplulukların, sivil katılımı ve kamu yararına bağlılığı arttıran güven tesis etmek suretiyle, sosyal hayatın erdemli bir döngüsünü oluşturduğunu hatırlatmıştır.

* Furstenberg, Frank, F/Kaplan, Sarah, (2004) " Social Capital and Family", **The Blackwell Companion to the Sociology of Families**, s:218-232,Ed. by Jacqueline Scott, Judith Treas, Martin Richards, Blackwell Publishing, USA.

** Arş.Grv., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, gaksan@selcuk.edu.tr

Normatif düzene atfedilen bu özelliklerin, yani sosyal bağlılık, güven ve ortak faydaya dönük hissin çağdaş toplumlarda köreldiğine inanılmaktadır (Smith, 2002). İster doğru ister yanlış olsun bu algı, söz konusu unsurların bir veya diğer bütün biçimlerini somutlaştıran bir terim olan sosyal sermaye fikrinin, sosyal bilimciler, politika yapıcılar ve hatta halk arasında bile çıkar yönetme nedenini açıklamaya yardım eder. Sivil katılımın aşınmakta olduğuna dair yaygın olarak hissedilen kaygı, dikkati sosyal hayatın eksik unsurlarına yöneltmektedir. Onların nasıl dağıldığı ve neyin onları geri getirip bir araya toplayacağı, sosyal bilimlerde olduğu kadar politik söylemde de yankılanan sorulardır.

Aile, komşuluk, din ve devlet gibi başat sosyal kurumların zayıflamaya başladığı algısının pek de yeni olmadığını belirtmek gerekir. Durkheim ve Tocqueville'den bu yana sosyal teorisyenler sosyal bağların zayıflaması hakkında kaygı duymuşlardır ve bu kişiler bu sıkıntıları taşıyan ilk gözlemciler değildir. Ancak doğrulanmış olsun ya da olmasın, büyüyen sosyal çözülme korkusu özellikle Amerika olmak üzere bütün Batı dünyasında tehlikeli biçimde artmaktadır. Birçok gözlemci, ardında uyanık, dizginlenemeyen bireyciliği, sosyal ve siyasal güveni düşük ve de zayıf, gayri resmi sosyal kontrolleri bırakarak sosyal yaşamın başlangıç düzeyindeki biçimlerinin çözülmekte olduğuna inanmaktadır- bu aynı zamanda Durkheim'in takipçilerinin kırgınlık ve insanlardan kaçışın nedeni olarak gördüğü ve Tocqueville'nin izinden gidenlerin daha güçlü devlet kontrolünü çağırabileceğinden korktuğu bir formüldür.

Bu çalışma, sosyal dağılmadan duyulan bu büyük endişenin önemli bir kısmına yönelmektedir. Neredeyse eşi görülmedik bir biçimde, uzun süre sosyal sermayenin önemli bir kaynağı olmuş olan ve birçok açıklama ile daha az uyumu sağlayıcı, toplumla daha az bütünleşik ve dolayısıyla; gerekli bağlantıları, normatif kontrolü ve çocukların aile üyeleri, çalışanlar ve vatandaşlar olarak daha üretken yetişkin rolleri için hazırlanmasında gerekli sivil eğitimi daha az sağlayabilecek olan aile kurumuna odaklanıyoruz. Aile içindeki bağların zayıfladığı ve ebeveynlerin toplumsal kurumlarla bir zamanlar olduğundan daha az ilişki içinde olduğu, yani aile temelli sosyal sermayenin günümüz çocukları için, geçmişe nazaran daha az kullanışlı hale geldiği varsayımını daha yakından incelememiz gerekiyor. Bu varsayımlar dizisi sosyal sermayenin güçlü ve zayıf yanlarının bir kısmını ortaya çıkaran tam bir kavramsal ve metodolojik konular serisi ortaya koymaktadır. Bu problemlerin bazılarını ele alırken Amerika'da sos-

yal sermayenin düşüşüne ilişkin daha kapsamlı sonuçlara varmak için dikkatimizi ampirik temeller üzerine yükselteceğiz.

Basitçe söylemek gerekirse, bizim argümanımıza göre sosyal sermaye fikri çok cazip görünmesine rağmen ampirik araştırmalarda gelişi güzel kullanıldığında, oldukça yararsız olmanın eşiğindedir. Onun kavramsal kuzeni olan beşeri sermayeden farklı olarak, sosyal sermaye, ortak bir ölçümden daha az biçimde hiçbir ortak tanıma da ulaşamamıştır. Bu kavramı kurtarabilmek ve onun daha anlamlı ve uzun vadeli bir şekilde varlığını sürdürebilmesini garanti etmek için, kavramın kullanımı dizginlenmeli ve ampirik olarak ölçülmesinin makul bir yolu geliştirilmelidir. Tarihteki kayıtlara dayanarak bunu yapmada çok gayretli olduğumuz söyleyemeyiz. Her şeye rağmen bu yazı aile temelli sosyal sermayenin daha titiz incelenmesi ile ilgili tartışmaya adanmıştır.

Yazının başlangıç kısmı, aile temelli sosyal sermayenin yapısını incelemeye ayrılmıştır. Bunu yapmak, sosyal sermayenin oluşturulması ile aileler tarafından ve daha geniş bir biçimde akrabalık sistemleri ile harekete geçirilmesini anlamayı gerektirir. Daha sonra çocukların refahı için aileler tarafından harekete geçirilen sosyal sermayenin sonuçları üzerine bazı kapsamlı araştırmaları gözden geçireceğiz. Bu, bölümün bir sonraki kısmına yol gösterecek- ne öğrenilmiş olmadı ve araştırılmayı gerektiriyor. Söz konusu eleştirel değerlendirme, özellikle, daha sonraki yaşamda başarıyı arttırmada, aile temelli sosyal sermayenin rolü ile ilgilenenler olmak üzere, araştırmacıların dikkatlerini daha kazançlı bir şekilde gelecekte ne-reye yöneltebileceklerine dair fikir verecektir.

AİLE TEMELLİ SOSYAL SERMAYE NEDİR?

Durkheim ve Tocquevillie'nin teorik gelenekleri, sosyal sermayeye ilişkin bir bakıma farklı görüşler üretmiştir. Başlangıçta, terimi sosyolojide tanıtmaktan sorumlu olan James Coleman (1988), fikirlerinin köklerini Durkheim'in sosyal entegrasyon teorisine dayandırıyor (Coleman, aslında terimin kendisini 1977'de Glen Loury den ödünç almıştır). Normatif olarak uyumlu bir sisteme maruz kalan bireyler, onları sosyal standartlar için daha fazla çaba ve uyum göstermeye yöneltebilen sosyal kontrol, bağlantılar ve sponsorluklardan menfaat elde ederler. Sosyal sermayenin değeri, aktörlerle arasındaki ilişkiye gömülüdür ve onun işlevi ile tanımlanır. Coleman bu durumu şu şekilde anlatır: "sosyal sermaye ile tanımlanan işlev,

çıklarına erişmek için kullanabilecekleri kaynaklar olarak, aktörlere yönelik bu yönlerinin değeridir (1988:101).

Sosyal sermaye kavramını yaygın bir biçimde popüler hale getiren Robert Putnam (1995,1996), demokrasinin işleyişi için gerekli olan güven ve sivil katılımın üretilmesinde sosyal kurumların ciddi rol oynadığını gözlemleyen Tocqueville'nin fikirlerine daha fazla dikkat çekmiştir. Dolayısıyla Putnam, sosyal ilişki ve birlikteliğin ortak sivil değerler üretme yollarıyla daha çok ilgilenmekte ve potansiyel toplu sosyal faydaları vurgulamaktadır. Putnam sosyal sermayeyi "karşılıklı fayda için koordinasyonu ve işbirliğini kolaylaştıran ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal organizasyonun özellikleri(1995:67)"¹ olarak tanımlar.

Açıkçası sosyal sermaye ile ilgili bu iki düşünme tarzı biraz örtüşse de, Portes(2000)'in sosyal sermayenin yapısıyla ilgili bir eleştirisinde işaret ettiği gibi, Coleman onu daha çok bireylerin erişebildiği grupların ya da kurumların bir karakteristiği olarak görürken, Putnam için politik sistem kültürüne, hatta tüm ulusun içine işlemiş bir özelliktir. Bu bağlamda Coleman, beşeri sermaye kavramına daha sıkı bağlıdır. Ekonomik ve beşeri sermayeye çok benzer bir şekilde, sosyal ilişkilerde devam eden yatırımlar, daha sonra bireylerin amaçlarını gerçekleştirmek için ulaşabilecekleri bir kaynak stoku inşa edebilir. Bu görüşe göre, büyük miktardaki sosyal sermayeden elde edilen bireysel avantajlar, doğal olarak diğer kişilerle etkileşimin sonucudur. Veya akrabalık sistemleri içinde bireyler bu kaynakları bilhassa çocuklarına aktardıkları gibi, diğer aile üyelerine de transfer edebilirler. Bunun varlığını kabul etmesine rağmen Putnam, aile temelli sosyal sermaye fikrinin benzer hiçbir detayını veya açıklamasını vermemektedir. Putnam'a göre sosyal sermayenin önemi, onun toplum içinde yerleşik olması ve benzer tüm vatandaşlar tarafından ulaşılabilmesi gerçeğinde yatar.

Sosyal sermaye ile ilgili üçüncü bir nosyona, terimi kendi sosyal yeniden üretim teorisi ile birlikte kullanan Pierre Bourdieu (1973) tarafından değinilmiştir. Ekonomik sermaye ile birlikte, Bourdieu diğer iki sermaye biçimine atıfta bulunur: kültürel sermaye, sosyal dünyanın nasıl işlediğini anlamaya yardımcı, aileler içinde aktarılabilen sembolik bir bilgi birikimi-

¹ Bu tanımlama Putnam'dan alınmıştır (1995). "Bowling Alone" adlı eserinde, Putnam, sosyal sermayeyi "bireyle arasındaki temaslar, sosyal ağlar ve onlardan doğan karşılıklı normu ve dürüstlük" şeklinde tanımlar(2000:19).

dir. Bourdieu için sosyal sermaye, ailelerin kendi üyelerine fayda sağlamak için, sahip oldukları ekonomik ve sembolik kaynakları başarılı bir biçimde yönetebilme becerilerine işaret eder. Sosyal sermayeyi faaliyete geçirmek için gerekli olan kültürel sermayenin önemini vurgulamak suretiyle Bourdieu, sosyal ağların nasıl kullanıldığının sosyal ağların kendisinin varlığı kadar değerli (hatta daha değerli) olabileceğini belirtmektedir.

Bourdieu aileyi “kollektif özne” olarak görür- “basit bir bireyler topluluğu” değildir- o kendi üyelerinde “tek bir vücut olarak hareket edilmesi gerektiği hissi” sağlar. Buna göre, aile “bir çıkarlar dayanışması”nı yansıtan tercihler yapmaktadır. Bourdieu, devletin yasal sistemleri ve politikaları aracılığıyla, ailenin sosyal kategorisini ve onun üyeleri adına hareket edebildikleri özel hakları ve yükümlülükleri pekiştirdiğini belirtmiştir. Aileye ekonomik, kültürel ve sembolik ayrıcalıkları biriktirme ve paylaşma yetkisi verilmiştir. Ailelerin bu ayrıcalıkları nasıl kullandıkları (bu, ister bir ev seçimlerinde ister çocuklarını okula gönderecekleri yer kararlarında olsun), onların sahip olduğu sosyal sermaye miktarını yansıtmakta ve ortaya çıkarmaktadır. Bourdieu’ya göre, bir ailenin sosyal sermaye varlığı, kültürel sermayeyi harekete geçirmelerinde merkezi rol oynar ve daha sonradan bir aile üyesinin de başarısı üzerinde etkili olabilir.

Bourdieu’nun sosyal sermaye fikri, Coleman’ın saptadığı unsurların birçoğunu içermektedir. Ailelerin üyeleri adına harekete geçme yeteneği: (1) onun dayanışma derecesine (çıkartların uyumluluğuna ve karşılıklılığına), (2) kaynaklarına (maddi kaynaklar ve dünya bilgisi) ile (3) onun bağlantılarının ulaştığı yere ve dış gruplarla anlaşmalarına bağlıdır. Bununla birlikte Bourdieu gerçek bir totoloji kurar: sosyal sermayeyi harekete geçirmeyi başaran aileler daha başarılıdır (Bourdieu, 1986; Bourdieu ve Passeron, 1977). Portes (2000), Putnam’ın görüşlerinde ifade ettiği, daha fazla sosyal sermayeye sahip olan toplumlarda daha fazla güven ve sivil katılım olduğu şeklindeki fikrinde benzer bir problem gözlemler. Bu tür bir totolojiden kaçınmak amacıyla Portes, sahip olanın sosyal sermayesi, sosyal sermayenin kaynakları, ve sosyal sermayeye atfedilen kaynaklar arasında ayırım yapmanın gerekli olduğunu belirtmektedir. Böylece bu, sosyal sermayenin oluşturulması ve biriktirilmesini, bir plan dahilinde dağıtılmasını ve onun sonuçlarını, birbirleri ile bağlantılı olsalar da eş yapılmı olmayan farklı süreçler dizisi olarak görmeyi anlamlı kılar.

Bu şekilde bakıldığında, Bourdieu’nun sosyal sermaye teorisi ilginç bir dizi ampirik soru sormaktadır:

1. Aile içinde sosyal sermaye nasıl üretilir ve biriktirilir?
2. Aile temelli sosyal sermayenin unsurlarına sahip olan aileler onu, günlük hayatta nasıl harekete geçirirler? Yani sosyal sermaye yatırımı akılcıca mı yoksa aptalca mı yapılır?
3. Çocukların yetişirken, uzun süreli refahları için aile temelli sosyal sermayeye sahip olmanın sonuçları nelerdir?
4. Başarının belirli biçimlerine sosyal sermaye neden ve nasıl yol açar?

İlerleyen kısımlarda da göreceğimiz gibi, bu sorular hakkında çok az şey bilinmektedir. Sosyal sermaye teorisinin parçaları test edilmiş olmakla birlikte, ölçüm konuları çoğunlukla teorisinin geçerliliği hakkında herhangi bir kesin sonuca varmayı imkânsız hale getirmektedir. Ayrıca ölçüm sorunu, sosyal sermayenin kendisinin yapısı üzerinde profesyonel kabullerin olmasını gerektirmektedir.

Bu tartışmanın amaçları için, biz sosyal sermayeye, *bireylerin kolektif ya da kişisel çıkarları için çaba sarf ettikleri ortak normlar ve ortak üyelik hissi vasıtasıyla yaratılacak olan sosyal iyi niyet birikimi* olarak bakıyoruz. İster sosyal sistemler, ister aileler, topluluklar ya da daha büyük birimler olsun, bunların yüksek veya düşük sosyal sermayeye sahip olduklarını nasıl biliriz? Üyelerinin, kendilerini diğer üyelerin ihtiyaçlarına karşılık vermeye sorumlu veya borçlu hissettikleri bir sistem, yüksek sosyal sermayeye sahip olan bir sistemdir. Böyle bir sistemde üyeler, kendilerini diğerlerinin iyi niyetinden faydalanmaya layık hissedebilir, ancak onlar da eşit derecede, bilgi, destek, yardım, sponsorluk ve bunun gibi taleplere karşılık vermek mecburiyetindedir. Yüksek sosyal sermayeye sahip olan bir sistemde, birçok üye, başkalarının katkısının, onların yaptığından daha fazla olduğunu hissetmesi muhtemeldir, tersine düşük sosyal sermayeye sahip olan bir sistemin üyelerinde, diğerlerinin, verdiklerinden daha fazlasını aldıkları düşüncesi oluşur. Sosyal sermayenin, haklar ve yükümlülüklerle kurulu olan bir sosyal sistemin içerisinde, bireyler arasında işletilmek suretiyle devam eden ilişkilerden çok, daha büyük kolektifin önemini vurgulayan sosyal dayanışma ile karıştırılmaması gerekmektedir.

Aile temelli sosyal sermayeye ilişkin literatür incelemesine geçmeden önce, sosyal sermaye teorisinin arka planında gizlenen bir konudan bahsetmeliyiz. Birkaç istisna ile, yapılan çalışmalar, normatif beklentilerle tutarlı olan, sosyal anlamda istenilen amaçlara erişmede ailelerin başarısını incelemektedir. Bununla beraber, açıkçası durumun bu şekilde olmaması

gerekmektedir. Organize suç aileleri şebekesinden birisi olan Cosa Nostra, amaçları her ne kadar övgüye değer olarak düşünülme de, yüksek sosyal sermayeye sahip olan birbirlerine bağlanmış aileler dizisi ile ilgili kendi başına uygun bir örnektir. Böylelikle, başarının sonuçları evrensel olarak paylaşılmasa da ihmal edilmemesi gerekir. Eğer sosyal sermaye teorisinin geçerliliği varsa, içeriği ya da amaçtaki kastı her ne olursa olsun eşit derecede iyi çalışmalıdır.

AİLE TEMELLİ SOSYAL SERMAYENİN OLUŞTURULMASI

Sosyal sermayenin aile içinde nasıl üretildiği araştırmacılar tarafından incelenmekten çok varsayılmış olan bir sorudur. Yukarıdaki değerlendirmemizin ardından, iyi niyet stokunun hem aileler içinde hem de ailelerin de içinde bulunduğu topluluklarda nasıl biriktirildiğini sormalıyız. Bu konulardan hiçbirisi, sosyal sermaye kavramının açıkça kullanıldığı birçok araştırmada konu olmamışsa da, ailenin niteliği ve aile bağlarının gücü ile ilgilenen araştırmacılar kuşkusuz evlilik uyumunun kaynaklarıyla veya kuşaklar ya da kardeşler arasında güçlü bağlar üreten koşullarla bizzat ilgilenmişlerdir. Benzer şekilde, aile sosyologları gibi topluluk araştırmacıları da aile bağlarının topluluğa olan etkisini ve Elizabeth Bott'un (1971) yıllar önce, yoğun ve gevşek bir biçimde inşa edilmiş sosyal ağlarla komşuluk olarak tarif ettiği şeyin içinde aileler tarafından kurulan karşılıklı ilişkiyi incelemişlerdir. Ardından gelen ise, ailelerin sosyal sermayeyi hem içsel olarak hem de topluluk içinde nasıl oluşturulduğu sorusunu işlevsel hale getirebilecek fikirlerin damıtılmasından daha çok, bir gözden geçirilmesi şeklinde olmuştur.

Evlilik dayanışmasının kaynaklarına ilişkin literatür oldukça geniştir ve sosyolojinin sınırlarının ötesinde klinik psikoloji ve psikiyatriye, ekonomi ve antropolojiye kadar uzanır. Durkheim taraftarları, evlilik sürecini, çiftin, ortak kurallar gerçekliğini ve beklentileri, eşleri birbirine bağlayan ritüelleri ve anıları inşa ettikleri bir "nomos-building"² faaliyeti olarak adlandırmışlardır (Berger and Berger, 1983; Furstenberg and Spainer, 1984; Vaughn, 1986). Bu paylaşılan anlayışlar- bazen anlaşılması zor çelişki ve zıtlaşmayla- zamanla çift bir küçük alt kültür yaratır gibi birikir. Evlilikler ve giderek daha stabil hale gelen birlikte yaşamalar, sosyal sermayenin oluşturduğu en küçük birimlerdir.

² Çeviren notu: Kendi kurallarını inşa eden/oluşturan.

Çok çeşitli alanlardaki araştırmacılar, çiftlerin güçlü evlilik bağlarını nasıl kurduklarına ve partnerler arasında iyi bilinen, ortak güven ve beklentiyi üreten birçok unsura ilişkin sayısız araştırmalar yapmıştır. Sosyologlar, çoğu iyi etkileşimlerin güven inşasını sağladığı ve ortak beklentilerin kur yapma sürecinde meydana geldiğini veya iktisatçıların başarılı bir “arayış” adını verdikleri şeyi fark etmişlerdir. Homofonik (eşsesli) karakteristikler, bireyler dünyanın ortak yapılarıyla birlikteliğe girdiği için daha yüksek bir anlaşma olasılığı üretirler. Ve evlilik öncesi ile evlilik sırasında paylaşılan zaman, ortak “durum tanımları” ile sonuçlanır. İletişim becerisi, esneklik ve sorumluluk gibi, beşeri ve kültürel sermaye ile ilgili beceriler de, birliktelikler içinde sosyal sermayenin kazanılmasına benzetilmektedir. Böylece bireyler, yüksek seviyedeki beşeri, kültürel ve hatta psikolojik sermayeyi insan ilişkisine ithal ettiklerinde, güvenin ve konsensüsün bunlardan beslenmesi muhtemeldir. Bu kişisel özellikler metaforik anlamda, hem birlikteliklerin istikrarına, hem de bu birlikteliğe sağlıklı ve mutlu bir görünüm vermede ortaya çıkan menfaatlere katkı sağlamak suretiyle, sosyal sermayenin evlilikte verimli üretimini arttırmaktadır. Sosyal sermaye istikrarlı birlikteliklerin artı ürünü olup muhtemelen etkili çocuk yetiştirme aşamasına da ortam hazırlar (Waite and Gallager,2000).

Çocuklar sanki doğal bir varlıkmiş gibi bu alt kültüre dahil edilirler ve eğer ebeveynler, kendi ortak anlayışlarını soylarına yaymayı başarırlarsa, çocuklar ebeveynlerin alt kültürel dünyalarına girer. Gelişim psikolojisi ve aile sosyolojisinde ebeveyn sosyalizasyonuna ilişkin birçok araştırmayı göz önünde bulundurmak suretiyle, aile kültürünün örnekleme üzerine bilginin dikkat çekici biçimde yetersizliği söz konusudur. Aile içinde “nomos building” süreci, aslında sosyal sermayenin üretimi ile ilgili bir konudur. Ebeveynlerin aile dünyalarını yaratma yollarına ilişkin çok az sayıda etnografik çalışma vardır: çocukların günlük davranışını düzenleyen ve normal olan şeyin anlamını açığa vuran kurallar, ritüeller ve rutinler (örneğin bakınız, Bossard ve Boll’un (1956), Hess ve Handel’in (1956) ve Gans’ın (1962) bu konudaki klasik çalışmaları ve Annette Lareau’nun (2001) son çalışması). Alternatif aile formlarının giderek yaygınlaşmasına rağmen, günümüz araştırmaları sosyal sermaye kavramının, çekirdek aile normunun vurgulanmasının ötesinde genişlemesine yardımcı olamamıştır. İlginç biçimde araştırmacılar, istikrarlı ailelerin yaradılışı ve onun sürdürülmesinden çok, aile dünyasının evliliğin dağılmasıyla nasıl sarsıldığını ve üvey aileler meydana geldiğinde nasıl yeniden yaratıldığını keş-

fetmeye daha fazla önem vermişlerdir (Furstenberg ve Cherlin, 1994; Risemann, 1990).

Şimdiye kadar yapılanlardan oldukça eski bir araştırma çizgisi, sosyal sınıflar boyunca ortaya çıkan aile kültürlerindeki önemli farklılıkları incelemiştir (Bott, 1971; Hollingshead, 1949; Komarovsky, 1987). Dillendirilen sosyal sınıf farklılıklarının, ebeveynlerin çocukların davranışlarına ilişkin, itaat beklentisi ve otoritenin sorgulanması, daha liberal denetim pratiklerine karşı kısıtlayıcı olma ve sıcaklık ve desteği ifade etmenin yolları gibi meseleleri dikkate alan çocuklarıyla bağlantı kurma yöntemlerinde var olduğu belirlenmiştir (Alwin, 1996). Ancak, aile içinde sosyal sermayenin inşası için, bu çocuk yetiştirme pratiklerinin çıkarımlara sahip olup olmadığı açık bir sorudur. Örneğin, bu pratikler ailede farklı sorumluluk dereceleri ve yetkiler yaratır mı? Aile temelli sosyal sermayenin sosyal sınıflarla farklılaştığından kuşku duymak için her hangi bir neden var mıdır? Bu soruların cevapları, aileler içinde neyin süregittiğine, ailelerin ve çocukların günlük yaşamlarını yakından kontrol etmeyi gerektiren bir konuyla birlikte, ebeveynlerin, hane ötesindeki dünya ile aile arasındaki etkileşimi nasıl yönettiğine ilişkin daha iyi bilgiye ulaşmaya bağlıdır.

Farklı sınıflardan ve kültürlerden gelen aileler arasındaki sosyal sermayeyi inceleyen araştırma da kısıtlı sayıdadır. Yine de, ırk veya sınıf gibi nasıl karakteristiklerin sosyal kaynakların diğer tiplerini etkilediği verili olduğunda, sosyal sermayeye erişme ve sosyal sermayeyi etkinleştirmenin sosyal konumla çeşitlenmesi büyük bir ihtimalmiş gibi görünmektedir.

Yeni filizlenmeye başlayan bir literatür yeni göçmenlerin aile örneği üzerinedir. Bu gruplar, geçmiş birkaç on yıldır popülasyon çeşitliliğinin hızla büyüdüğü birçok Batı ulusunda, sosyal bilimcilerin ilgisine hakim olmaya başlamıştır (Portes, 1996; Rumbaut, 1996; Waters, 1996). Bazı göçmen grupların, hem aile içinde hem de toplulukta diğerlerinden çok daha fazla sosyal sermayeye sahip oldukları inancı vardır. Bununla beraber, daha az ve daha fazla miktarlarda sosyal sermaye üretmek için, ailelerde spesifik olarak neyin ortaya çıktığı fazla bilinmemektedir. Açıklamanın bir kısmı, yakın hane halkı gibi, göçmen grupların ikamet ettiği toplulukların sosyal organizasyonunun ötesinde, geniş aile ve akrabalık sistemlerinin rolünde bulunabilir. Göçmenler, yeni yaşamlarının belirsiz olduğunu hissedebilirler ve bu nedenle kendi oluşturdukları topluluklarda güvene dayalı bir ilişki kurmak için daha fazla yatırım yaparlar (Loizos, 2000). Daha yeni göçmenlerin büyük bir oranı batı toplumlarından gelmediği için, bu

farklı kültürel gelenekler, çeşitli göçmen grupları arasındaki farklı sosyal sermaye miktarlarına katkı sağlayabilir.

Batı toplumlarında çekirdek aile yaygın bir şekilde toplumun doğal birimi olarak kabul edilir (Schneider, 1968). Gerçekten ebeveynler ve çocuklar, devlete ve ailenin devlet içindeki konumuna bağlı olarak, kültürel önemi bakımından farklı olan büyük bir akrabalık sisteminin parçasıdır. Güney Avrupa ülkelerine kıyasla, geniş aileyi ikinci planda gören birçok İngilizce konuşan ülkede, kuşaklar arası dayanışma oldukça önemlidir. Buna uygun olarak, çekirdek birimler, değerleri ve beklentileri paylaşan daha büyük akrabalık sistemleri içine gömüktürler ve bu sebeple sosyal sermayenin kaynağı olabilirler. Kuşaklar arası sosyal değişim, Batı toplumlarındaki sosyal sermayenin en zengin kaynaklarından birisidir (Bott,1971). İlginç biçimde, Batı'daki daha geniş akrabalık sisteminin faaliyeti ile ilgili nispeten az şey biliyoruz. Örneğin, üyeler arası ilişkiden, boşanma ve ikinci evlilik bağlarından ve akrabalığın daha uçtaki dizilerinden bahsetmeyen, kuzenler ve evlilikle oluşan yakın akrabalıklar arasındaki değişimler ile ilgili birkaç çalışmamız var (Johnson, 1988).

Ailelerin, kendilerini çevreleyen topluluklarla ilişkisi, hem aileler hem de topluluklar içinde sosyal sermayeyi yaratan işlemlerin anlaşılması için en çok gelecek vadeden alanlardan birisidir. Bir ailenin komşularla veya daha geniş bir toplulukla bütünleşmesi veya onlardan izole olması, belki de onun sosyal sermayeyi kumanda etme becerisinin en önemli habercisidir. Bununla beraber, şimdi, sosyal izolasyona ya da entegrasyona neden olan süreçleri incelemeye başlıyoruz. Kuşkusuz, yerleşim yerinde istikrar bunların en önemlileri arasındadır: yerinde kalan ailelerin, topluluk kaynaklarıyla ilgili bilgi elde etmeleri, biçimsel ve biçimsel olmayan ilişkiler aracılığıyla diğer ailelere bağlanmaları veya komşulara ve daha geniş çevredeki ilişkilerine ulaşmalarını sağlayan yakın akrabaya sahip olmaları daha muhtemeldir. Aynı zamanda, alt bir sınıftan daha yüksek bir ekonomik ya da toplumsal sınıfa yükselme arayışındaki ailelerin, okullaşma veya arkadaşları ya da komşuları aracılığıyla kültürel sermaye kazanma fırsatlarını maksimize etmek için stratejik olarak kaynaklarını yeniden yerleştireceklerini biliyoruz. Ailelerin sosyal mobilite aracılığıyla nasıl sosyal sermaye kazandığını gözlemek, sosyal sermayenin hane halkı dışında nasıl inşa edildiğini anlamak için umut vaat edici bir alandır. Ebeveynler, kendileri ve çocukları adına taleplerinin daha etkili hale getirmek için onları yetkili kılan okullara ve topluluklara nasıl yatırım yaparlar? Ve çocuk-

lar, okul, kilise, mahalle gibi kendilerinin ya da ailelerinin yatırımlarından fayda kazanabilecekleri topluluk bazlı kurumlara nasıl dahil olmuş olurlar?

Benzer biçimde, aileler ve işyerleri arasında gelişen bağlar üzerine daha fazla araştırma yapmaya ihtiyacımız vardır. Artan anne istihdamı genellikle, doğrudan çocuğa ve dolaylı olarak topluma ilginin azalması suretiyle, kadınların aileye bağlılığının aşınmasının kaynağı olarak görülmektedir. Aslında bu iddiaların herhangi birisinin doğruluğu açık değildir. Üstelik kadınların işyeri ile bağlantıları çocukları yararına sonuçlar çıkarabilmektedir. Kadınlar, aile, komşuluk ve yakın sosyal çevre dışındaki ilişkilerini arttırdıkça, bilgilerini arttırabilir ve çocuklarının hayattaki fırsatlarını desteklemeye yardımcı olan yeni bilgilerden yararlanır. Böyle bir bilgiye sosyal sermaye adını vermemizin gerekli olup olmadığı, daha önce ifade ettiğimiz tanıma göre sorgulanabilir haldedir. Portes (2000), bu gibi bilgi birikimini ve temasları “köprü kurucu sosyal sermaye” (bridging social capital) olarak tarif etmiştir. Bilgiye bu çok daha büyük erişimi, dünyanın işleyişi hakkında bilgi birikimi olan “kültürel sermaye” olarak düşünmeyi tercih ediyoruz.

Yine de, ebeveynlerin işyerlerinde kurdukları temasların, aileye dışarıdan yeni bilgi getirmek için çok önemli bir kaynak olduğu açıktır. Bazı sosyologların, kadınların ücretli işgücü piyasasına katılımlarının, ailelerin kullanımına hazır olan sosyal sermayeyi azaltacağını belirtmesine rağmen (bakınız, Coleman,1999), daha yeni argümanlar, benzer erkek işgücü katılımı ile kıyaslandığında kadınların bilhassa çekirdek aileye fiilen sayısız kaynaklar getirebilmesi için sayısız nedenler olduğunu ortaya koymaktadır. İşyerindeki ilişkileri aracılığıyla, ebeveynler kendi sosyal ağlarını genişletebilir ve çocukları için potansiyel olarak değerli sponsorlara erişim sağlarlar ve annelerin, bu kaynakları çocuklarının yararına kullanmaları, babalardan daha muhtemeldir (Büchel ve Duncan, 1998). Sosyal ağları genişletmek ise, annelerin kendileri aynı zamanda çocukları için de faydaya dönüşecek duygusal ve araçsal destek sağlar. İstihdam ilişkileri ile kazanılmış olan sosyal kaynaklar, ebeveynleri rol modellerinin yanında, ebeveynlik pratikleri açısından da dikkate alan olumlu ve olumsuz geri bildirimlerle donatabilir (Cochran ve ark.,1990). Fakat Büchel ve Duncan’ın (1998) işaret ettiği üzere, işgücü yoluyla kazanılanlar gibi, artan sosyal ilişkilerin yükümlülükleri de olabilir. Sosyal sermayenin gerçek inşası, ebe-

veynlerin, çocuklarının faydasından ziyade kendi zevkleri için üstlenebildikleri, zaman alıcı bir süreçtir.

Ebeveynler, evin dışında çalıştıkları için, sosyal sermayenin diğer formlarına da erişebilirler. Bu husus, henüz tam olarak araştırılmamış olmasına rağmen, annelerin istihdamı, çocuk bakımı düzenlemeleri aracılığıyla sosyal sermaye inşa etmek için yeni fırsatlar da yaratabilir. Bireysel duruma bağlı olarak bakıcılar, özellikle de daha az kaynağa sahip olan ebeveynler için değerli olmak üzere, ebeveyn ve çocukların her ikisine de ek bilgi ve sosyal temas sağlayabilir. Ücretli işgücü piyasasında annelerin yaygınlığı göz önüne alındığında, işteki sosyal sermaye birikiminin aileyi nasıl etkilediğini incelemenin hem yeri hem de zamanıdır. Bilgi alışverişi ve sponsorluk, aile/işyeri karşılıklı değişiminin gelişen alanı içinde incelenecek önemli bir alandır.

Sonuç olarak, araştırmacılar, sosyal sermayenin bizzat aileler içinde nasıl üretildiğine ve içinde buldukları topluluklarla aileler tarafından nasıl erişildiğine gönderme yaparak sadece ilk adımı atmaya başlamışlardır. Açıkçası, hane halkı ve daha geniş topluluk içindeki uzlaşma ve uyum, beklentileri besleyen, davranışı izleyen ve düzenleyen, yükümlülükler koyan, sponsorluk ve patronaj için fırsatlar sağlayan mekanizmalar yaratmak suretiyle sosyal sermayenin üretilmesine katkı yapmaktadır. Bu süreçlerin, arkadaşlık ve akrabalıkla bağlantılı olan hane halkını kapsayacak şekilde hane halkı içerisinde ve sosyal bağlantılar ve değerleri paylaşan daha geniş topluluklar içinde gerçekleştiğini savunmuştuk. Çocuklar; ailelerin, akrabalık sistemlerinin ve bu kaynakların değişik derecelerini içeren toplulukların içinde doğarlar. Genel bir önerme olarak, çocuğun erişmiş olduğu sosyal sermaye ne kadar büyük olursa, çocuk için sağlanan faydalar da o kadar büyük olur. Ancak zengin kaynaklara sahip sistemlerde sosyal sermayeye erişim, ne çantada keklik olarak görülebilir, ne de düşük sermayeli sistemlerdeki çocukların sosyal sermayenin faydalarına kesinlikle kapatılmış oldukları varsayılabilir. Bir dereceye kadar, sosyal sermaye erişimi, ebeveynlerin ve çocukların becerileriyle çeşitlilik kazanır. Ebeveynlerin ve çocukların sistemi nasıl çalıştırdığına ve erişebilecekleri bu kaynakları aktif hale getirdiklerine biraz dikkat etmek önemlidir.

SOSYAL SERMAYENİN YÖNETİMİ

Sosyal sermayenin yüksek olduğu bir evde ikamet etmenin, genel olarak sosyal sermayeye sahip olmakla aynı ve dolayısıyla aile üyeleri için fay-

dalarının da aynı olduğu düşünülmektedir (benzer bir tahmin yüksek sosyal sermayeye sahip mahalle sakinleri hakkında da yapılmaktadır). Yüksek sosyal sermayeli bir sistemde bulunmanın, sistemin-aile, mahalle ya da ülke- tüm üyelerine eşit avantajlar getirip getirmediği araştırılmamış bir sorudur. Bununla beraber, sosyal sermayenin bireysel faydalarının aileler içinde eşit bir şekilde dağıtılmadığından kuşkulanan için bir hayli neden vardır.

Çok sayıda koşul, sosyal sermayenin sosyal birimler içindeki erişilebilirliğini etkileyebilir. Bunların en önemlilerinden birisi, bireyin elinde bulunan kaynaklardan faydalanma yeteneğidir. Ailenin sosyal sermayeyi üretme ve onu yönetme ve bir plana göre yerleştirme kabiliyeti arasında çok muhtemel bir ilişki vardır: daha fazla kaynağa sahip olan bireylerin onları harcaması daha muhtemeldir. Yine de yüksek sosyal sermaye sistemi içindeki bireyler sahip olduklarının bazılarını kullanmayabilirler (cimriler), diğerleri belki de müsrif harcaycıdır ve ellerinde ne varsa tüketebilirler (müsrifler); ve sistem içinde düşük sosyal sermaye ile bireyler azla yetinmede becerikli olabilirler (tutumlu yöneticiler). Sosyal sermayenin akıllıca kullanımı, yoğun bir şekilde araştırılmış olan bir konu değildir.

Kaynakların depo edilmesi suretiyle meydana gelen sosyal sermayenin yanlış yönetimi hakkında bilgimiz oldukça azdır. Buna rağmen, bireylerin bir erdem hissinden veya başkalarına karşı yükümlülüklerle maruz kalma korkusundan birisini üzerine çekmeden yükümlülükler inşa etmesi daha akla uygundur. Akrabasından özel bir desteğe ihtiyacı olan çocuk için, karşılıklı minnet borcunun yükünün ağır olacağına inanarak yardım istemeyi kabul etmeyen, hatta ona teklif edilen yardımı reddeden bir ebeveyn düşünün. Mevcut kaynaklar üzerindeki talebi ortaya koyma başarısızlığı, onun sosyal sistemin üyeleri için potansiyel faydalarını kısmak suretiyle, sosyal sermayenin yararını azaltır. Fakat bireyin sosyal sermayeyi biriktirme kabiliyeti her zaman onun sosyal ortamı ile bağlantılı değildir. Bir yüksek sosyal sermaye sisteminde farklı bir biçimde konumlanmış bireyler de doğal avantajlarını gerçekleştirmek için az veya çok becerikli olabilirler. Nitekim yüksek sosyal sermayeye sahip bir akrabalık sisteminde, bazı üyeler daha merkezi konumda iken, diğerleri daha dışarıda kalabilmektedir. Bu sebeple, bireylerin demografik ve kişisel özellikleri, sosyal sistemler içinde, sosyal sermayeye erişimlerini etkileyebilir. Örneğin, çeki ve parlak bir çocuğun, bir aileden, okul sisteminden veya topluluktan,

kendisine daha az zekâ ve görünüş bahşedilen çocuklardan daha fazla menfaat elde etmesi, çok daha muhtemeldir.

Sosyal sermayeyi ebeveynlerin yönetmesi ile ilgili bir çalışmada, bu yazının kıdemli yazarı, ebeveynlerin sosyal sermayeyi çocukları adına plana uygun bir şekilde konumlandırmada farklı beceri düzeylerine sahip olduklarını gösterebilmiştir (Furstenberg ve ark.,1979). Ebeveynler düşük sosyal sermayeli sistemlerdeki kaynakları ararken farklı derecelerde enerji ve kararlılık sergilemişlerdir; bazı aileler sadece diğerlerinden daha iyi yöneticilerdir ya da kendi kozlarını çağırma da içlerine kapanıklardır veya hatta “cüret faktörü” olarak adlandırılabilir kozlara sahiplerdir. Genellikle daha eğitilmiş ebeveynlerin, mevcut kaynaklara ulaşmak için daha iyi olan becerilere sahip oldukları saptanmıştır. Söz konusu ailelerin bu kaynakları saptamada kendilerini yetkili hissetmesi ayrıca önemlidir, öyle ki yetkilenme duygusu, sosyal sermayeye erişimde ve aktif hale getirilmesinde etkili olabilir. Bireyleri paranın ve zamanın mahir yöneticileri haline getiren aynı niteliklerin bir kısmı aynı zamanda bireylerin sosyal kaynakları yönetme yollarıyla bağlantılıymış gibi görünmektedir.

Benzer biçimde, daha öncesinde birçok sosyal ve ekonomik kaynağa erişmiş olanlar, kendilerinin sosyal sermayeyi aktif hale getirmeleri dışında da çok şey elde edecektir. Örnek olarak, Mc Neal (1999), sosyal sermayenin, çocukların akademik başarısı ve davranış sonuçları üzerinde varsayılan olumlu etkilerinin, geleneksel anlamda avantajlı arka planı olan öğrencilerde, her iki ebeveyn ile yaşayanlar, beyaz olanlar ve sosyoekonomik olarak orta ve üst seviyedekiler için en fazla olduğunu bulmuştur. Hofferth, Boisjoly ve Duncan (1998), sosyal sermayenin etkilerinin, ailelerin gelirine- yüksek gelirli ailelerin çocukları, kendi ebeveynlerinin zaman ve para desteğine erişiminden yararlanır, düşük ailelerden gelenler ise bu desteklerden yararlanamazlar-bağlı olduğunu bulmuşlardır. Yazarlar, düşük gelirli ailelerin katıldıkları ağların ekonomik ihtiyacı temsil edebildiği ve bunların, yüksek gelirli çevrelerin sağlayacağı zengin kaynakları elde edemeyeceklerini de belirtmektedir. Bu bağlamda, sosyal sermaye gelir eksikliğini telafi etmeyebilirse de, onun yerine, daha zengin ailelerin gelirlerinden daha iyi yararlanmalarını mümkün kılabilir. Özetle, bir sosyal sermaye teorisi, kişisel ve demografik niteliklerin, diğerlerinin daha fazlasının faydasına olan sosyal sistem özellikleri ile etkileşime girmesine izin vermelidir.

Sosyal sermayenin zayıf yöneticilerinin, iyinin avantajlarından yararlananlar diğerleri olduğu için, müsriflerin ve istismarcıların rolüne nasıl soyunabildiklerini görmek de kolaydır. Carol Stack'ın klasik çalışması (1974) "Bütün Akrabalarımız" da Stack, birkaç yıl önce incelediği düşük gelir topluluğunun bazı üyelerinin "karşılıklılık normu" nu nasıl ihlal ettiği ve verdiklerinden çok daha fazla alan bireyler olarak tanındıklarını açıklamaktadır. Stack'ın gözlemediği bu gibi kişiler, arkadaşları ve komşuları üzerine çok ağır yükler yüklemek suretiyle kendi sosyal sistemlerini mahvetmiştir. Bu gibi durumlarda, sosyal sermayeye sahiplik, yoğun akraba yükümlülükleri olanlar veya başkalarının onları sömürmesine boyun eğenler için bir yük olabilir. Sosyal sermaye istismarcılarının fikri, daha benmerkezci bir amaç için yükümlülük normlarının ihlal edilmesini öngörse de, istisnai durumların (uzayan hastalıklar veya işsizlik), tamahkâr niyetler olmadan, geniş bir zaman dilimi için sosyal sermayenin karşılıklı dengesini harekete geçirebilecek şekilde simetrik olabilmesi söz konusudur. Stack'ın gözlemlerinden bir sonuca ulaşmak suretiyle, talep kâr çocukların veya yüksek derecede bağımlı ergenler ile genç yetişkinlerin ailelerinin ve arkadaşlarının yardım sunma kapasitelerini nasıl aşabileceklerini tasavvur etmek kolaydır. Eğer, faydalandıkları kaynakların stokunu yeniden biriktiremezlerse, bu gibi bireylerin talepleri reddedilebilir. İstismarcı ebeveynler, ailelerin ve toplulukların iyi niyetini, evlatlarına dezavantaj getirecek biçimde sonuna kadar kullanabilirler.

Bireylerin aileye dayalı sosyal sermayeyi nasıl yönettiği ile ilgili algımızı ilerletmek amacıyla,(1) hem sermaye zengini hem de sermaye yoksunu sistemlerdeki bireylerin, kendi sermaye sahipliklerinin derecelerini nasıl algıladıklarıyla ilgili çok daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyacımız vardır. Bireyler kendilerini, başkalarının algıladıklarından daha zengin ya da daha yoksun hissedebilirler.(2) Bireyler, sermayeyi gerçekten bir plana göre dağıtmada nasıl hareket ederler- diğerleri üzerinde ne zaman ve nasıl taleplerde bulunurlar-. Aile üyelerinin sermayeyi nasıl oluşturdukları hakkında fazla şey bilinmediğini vurguladığımız gibi, onların, hem aileler hem de akrabalık, hem de onların yakın sosyal çevresi anlamında sermayelerini nasıl ve ne için harcadıklarına ilişkin de çok az bilgiye sahibiz. (3) Nihayet, sosyal sermayenin aileler ve topluluklar içinde geri ödenmesi ve tekrar elde edilmesi hakkında daha fazla şey öğrenmeye ihtiyacımız vardır. İktisatçıların, ekonomik tüketim kalıplarını incelemesi gibi, sosyal sermayeye yatırım yapılması, tüketilmesi ve sosyal sistem içinde ikmal

edilmesi biçimleri ile sosyologların daha fazla meşgul olmasına ihtiyaç vardır.

AİLE ÜYELERİNİN REFAHI İÇİN SOSYAL SERMAYENİN SONUÇLARI

Aile temelli sosyal sermayenin özelliklerini incelemiş olan çalışmaların büyük çoğunluğu, farklı seviyelerde sermayeye sahip olmanın sonuçları üzerine odaklanmışlardır. Bir veya başka şekilde araştırmacılar, aileler daha yüksek sosyal sermayeye sahip oldukları zaman ya da yüksek sermayeye sahip bir topluluğa ait olduklarında çocukların faydalandığı ve onlar olmadığında önemli sosyal kaynaklardan yoksun kaldıkları genel bir durumu incelemişlerdir. Bu genel değerlendirmenin başında da söylediğimiz gibi, söz konusu teorik varsayımı destekleyen kanıtlar karıştırılmaktadır. Bununla birlikte, araştırmacılar, bu gibi geniş çeşitlilikteki göstergeleri, sosyal sermayenin yapısı ve sonrasındakileri ölçmek amacıyla kullandıkları için, sosyal sermayenin aile refahı üzerindeki etkisine ilişkin herhangi bir kesin sonuca varmak zordur.

Bazı açılardan, metodolojik problemler, Coleman'ın (1998) teorisini test etmek için sosyal sermayenin kaba göstergelerini kullandığı ilk çalışması ile başlamıştır. Coleman, ailelerin, eğer bozulmamışlarsa (tek ebeveynin liderlik ettiği ailelerin aksine) yüksek sosyal sermayeye sahip olduklarını, yüksek eğitim beklentilerinin (bir ebeveyn tarafından bildirildiği gibi) koruduklarını ve eğer ebeveyn, çocuğun arkadaşlarının adını biliyorsa coğrafî anlamda da istikrara sahip olduğunu söylemiştir. Daha sonraki çalışmasında, Coleman, bölge kilisesine bağlı okullardaki öğrencilerin, ebeveynlerin ve okul topluluğunun çok daha büyük bir bilgi birikimine ve ortak bir inanç sistemi paylaştıkları için daha yüksek bir sosyal sermayeye sahip olduklarını savunmuştur.

Coleman, sosyal sermayenin belli bir çıkarı gerçekleştirmek için kullanılabilen, insanlar arasındaki ilişkiye ait olan bir kaynak olarak görülebilmesini ve ihtiyaç halinde biriktirilebilmesini ve faydalanılabilesini önemsiyordu. Bu orijinal tanım, ilişkiler üzerine yoğunlaştığı için, diğer araştırmacıların kullandığı göstergeler özellikle yaratıcı veya gelişigüzel olmuştur. Teachman ve meslektaşları (1996,1997), Coleman'ın göstergelerine aile ile okul arasındaki etkileşimi de eklemişlerdir. Diğerleri, başka göstergeler yanında, ebeveynlerin sosyal sermaye dereceleri için, çocuk/

ebeveyn iletişimini ve ebeveyn/çocuk ilişkilerinin kalitesini (Pryor,1999) çocukların davranışını izlemeyi (Parcel ve Menaghan, 1993), ebeveynlerin okul çalışmalarına katılımını (Parcel ve Dufur, 2001), çocuklarla geçirilen zamanı (Bianchi ve Robinson,1997), sosyal ağın büyüklüğünü ve diğer çocukların ailelerinin bilgi birikimini (Carbonaro, 1998), topluluk katılımını (Büchel ve Duncan, 1998), okuldaki katılımı (Mc Neal,1999), akraba ve arkadaşlardan sosyal yardıma erişimin algılanmasını (Hofferth, Boisjoly ve Duncan, 1998) kullanmışlardır. Ve liste, çocuğun okul dışındaki derslere katılımını, çocuğun ne kadar okuduğunu ve bilgisayara sahip olup olmadığını içerecek şekilde devam etmektedir (Powell ve Parcel, 1999). Sosyal sermayenin popülerliği, buna ilişkin ölçülerin tıp alanına kadar uzanarak aile içinde bir veya iki çocuğa sahip olmayı ve düzenli olarak kiliseye gitmeyi de içermektedir (Runyan ve ark., 1998).

Açıkçası bu göstergelerden bazıları, sosyal sermayenin (bazıları kültürel sermaye olarak da düşünülebilir) orijinal anlamda kastedilen yapısını ölçmeye diğerlerinden daha yakın olmakla birlikte, tümü, aile birimlerinin çok büyük etkileşimini incelemeksizin ebeveyn-çocuk ikilisi üzerine odaklanmaktadır. Sosyal sermayenin tüm şekilleri, Coleman'a göre, kendi aileleri ile ilişkilerinden, bilgi birikimi, değerler ve beceriler kazanmalarına kadar çocukların ailenin dışında kendi hayatlarını başarılı bir şekilde yönlendirmesine yardım eden kaynaklardır. Coleman'ın görüşünde aile içinde sosyal sermaye, birbirleriyle zaman geçirmeye dayanan yetişkin ve çocuk arasındaki ilişkide mevcuttur ve yetişkinin eksikliği "ailenin sosyal sermayesinde yapısal eksiklik olarak tanımlanabilir". Örneğin Coleman'ın ilk düşünceleri izlendiğinde, tek ebeveynli ya da iki ebeveynin çalıştığı ailelerde (bazı derecelerde) sosyal sermayeye özel olarak ihtiyaç hissedilmektedir çünkü bu ailelerin (teoride) geleneksel çekirdek ailelerde olduğu gibi çocuklarıyla geçirecek aynı miktarda zamanları yoktur.

Hane içinde ebeveynin olma durumunu, aileye dayalı sosyal sermayenin bir ölçüsü olarak kullanmak da problemlili olabilir, çünkü ebeveynlerin ve çocukların birlikte değerlendirmeye ayırdıkları zamanın kaliteli geçirip geçirmemesinde ve de diğer benzer ilişkilerde, büyükanne ve dedelerin, teyzelerin, amcaların ve kardeşlerin etkisini açıklamada başarısız olmaktadır. Önceki çalışmalardaki birkaç gösterge, aile içindeki normatif konsensüs veya aile ve topluluk beklentilerinin- herhangi bir aile temelli sosyal sermaye teorisinin önemli içerik ögesi- uyumunu ölçmektedir. En iyisi göstergeler, sosyal sermayenin derecesini doğrudan ölçmek yerine teorinin ke-

narlarını azar azar aşındırmadan, bir görev, aile birliğinin çeşitli üyelerinin ve/veya ailelerin ait oldukları toplulukların ölçülmesini gerektirsin.

Diğer taraftan, sosyal sermaye ölçüsü olarak kullanılan çoğu göstergenin kendisi anlaşılması güç veya değer yüklü olabilir. Sosyal sermayenin bu göstergelerinin, neyi orijinal olarak ölçmeyi amaçladığının derinliği ve genişliği olmayabilir. Ve çoğunlukla tanımlanmamış kalite nosyonlarına ve gerçekçi olmayan standartlara dayanabilir. Örneğin birçok çalışma, sosyal sermayeyi ölçmeyi amaçlamayabilen, önceden ayarlanmış sorulara sahip olan büyük veri setlerine dayanmaktadır. Sosyal sermayenin, sosyal ilişkilerden elde edilen kaynaklar olarak görülebilmesi söz konusu olduğunda, konuyla bağlantılı ilişkilerin niteliğini ve yapısını çok fazla anlamadan, sosyal sermayenin etkisi ile ilgili doğru bir değerlendirmede bulunmak gerçekten zor olurdu. Nihayetinde araştırmacılar sosyal sermayenin dolaylı ölçütlerine bağlandıkları için, olumlu ve olumsuz koşullar açığa çıktığında teorinin test edilip edilemeyeceğini söylemek imkânsızdır. Pozitif bulgular sahte olabilir veya diğer birçok teori tarafından açıklanabilir. Örneğin iki ebeveynin varlığı, eğer ebeveynler çocukları için ortak beklentileri paylaşmıyorsa, bunun ailede gereken biçimde sosyal sermaye olduğu anlamına gelmediği açıktır. Herhangi bir olay karşısında, her iki ebeveyni ile ikamet ediyorlarsa eğer, çocukların nasıl daha iyisini yapabileceğini açıklayabilen, sosyal sermayenin yanında birçok farklı teori bulunmaktadır. Yüksek eğitim beklentileri, çocukların arkadaşları ile ilgili bilgi sahibi olma, okula ilgi ve sosyal sermaye derecelerini ölçmeye yarayan diğer tüm göstergeler, benzer biçimde, eğitim kazanımı ilgilendiren çeşitli teoriler için de uzun süre gösterge olarak kullanılmıştır.

Eğitim kazanımı, kısmen Colema'nın ilgisinden dolayı, kısmen de mevcut dikey veri setlerinde onun ölçülebilir sonuçlarına erişilebildiği için, en çok aile temelli sosyal sermayede geniş anlamda incelenmiştir. Birçok araştırmacının, yüksekokul bitirme vurgusu, okulu asma oranları ve akademik dereceler gibi, sosyal sermayenin sonuçlarını etkilemeye neden olabilecek konuları gözden kaçırmalarına neden olur. Eğitim ile ilgili sonuçlara spesifik olarak bakmayan literatür, çocukların gelişimi ve davranışı ile ilgili hala çoğunlukla güvenilir olmayan çeşitli ölçüler kullanmaktadır.

Bununla beraber, sosyal sermaye teorilerinin, istihdam, sivil katılım ve belki de evlilik ve evliliğin istikrarı gibi olumlu sonuçlarının yanında, ruhsal sağlık problemleri ve hapsedilme gibi olumsuz sonuçlara da eşit derecede uygulanabilir olması gerekir. Şimdiye kadar, çocukların uzun süreli

refahının bu çeşitli ölçüleri üzerine, geniş bir literatür oluşmamıştır. Sosyal sermayenin daha standart ve uygun ölçülerini içerebilen çok sayıda dikey veri setleri olmasına rağmen, halen onlar, bu diğer orta ve uzun vadeli refah alanlarını araştırmak için kullanılmamaktadır.

Aile temelli sosyal sermayenin, farklı evrelerdeki sonuçları üzerine literatürün bir diğer sınırlayıcısı ise, gerçekten tüm çalışmalarda, diğer aile üyelerinin çocuklar üzerindeki potansiyel etkisi ve yetişkin akrabaların birbirleri üzerindeki etkisi konularının her ikisinin de ihmal edilerek çocukların refahı üzerindeki etkiler üzerine odaklanmasıdır. Bu çocuk merkezli durum, Coleman'ın teorisindeki orijinal ifadesinde bulunabilir. Sosyal sermaye literatürünün, çocuk sonuçları üzerinde yoğunlaşması, teorinin, ekmek parası kazanan baba- ev işi yapan kadın şeklindeki aile üzerindeki vurgusunu göstermektedir. Sermayenin akrabalık sistemleri içindeki derecelerinin, evlilik istikrarını, yetişkinler arasında nesiller arası bağların gücünü, kardeşler arasındaki ilişkileri, uzak akrabalara giden faydaları veya çocukların gelişim yörüngelerinin ötesine giden, diğer çeşitli konuları nasıl etkilediğini analiz eden hiçbir çalışmadan haberimiz yoktur. Bu konulara dikkat edilmemesi, belki de sosyologların sosyal bir sistem olarak aile faaliyetine, çocuklar için sosyalleştirme kuruluşu olması işlevinden ayrı, genel duyarsızlığını yansıtmaktadır. Eğer, güven, yükümlülükler ve yetkileri ihtiva eden ortak beklentiler ve bağlantılar, sosyal sermayenin asıl oluşturucuları ise, o takdirde, ona yüksek oranda sahip olan ailelerin, örneğin ihtiyarlar arasında ve evlilikler içinde, büyük fiziksel ve ruhsal faydaya sebep olabilen karşılıklı değişim, bakım hizmeti, sponsorluk, sosyal yardım ve benzer modeller kurmalarını bekleyebiliriz. Sosyal sermayenin coğrafi hareketlilik kalıplarını etkilediğini (bunun yanında coğrafi hareketliliklerden de etkilendiğini) farz edebiliriz. Ve yüksek meblağda sosyal sermayeye sahip ailelerin, yakın hane halkı ötesinde, akrabalar ile çok daha geniş bir karşılıklı değişim modeline sahip olmalarını da bekleyebiliriz. Şüphesiz bu konular, daha ileri ampirik incelemelere davetiye çıkarmaktadır.

SONUÇLAR

Bu yazı, ona neden olan yapı ve teorik varsayımları açıklığa kavuşturmak amacıyla aile içinde sosyal sermaye fikrini araştırmıştır. Şimdiye kadar olan literatür baz alındığında, onun ampirik incelemesini sürdüreceğine veya zamanla kalıcı hale geleceğine henüz ikna olmadık. Bunun aksinin

olması için, onun daha dikkatli bir şekilde uygulanması, daha hassas bir şekilde ölçülmesi ve mekanik olmayan bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Benzer şekilde birçok çalışma, sosyal sermaye için “vaziyetler ve oranlar” yaklaşımından, yani, daha fazlasının daha iyi sonuçlar üretmesi yaklaşımından yararlanmıştı. Bizler, eğer sosyal sermaye teorisi geliştirilecek ve test edilecekse, aile içinde ve kendi daha geniş bağlamına nüfuz ederek, daha geniş akrabalık sistemi içerisinde meydana gelen bir sosyal süreci konu etmesi gerektiğini öne sürdük.

Aile temelli sosyal sermayenin mutlak teorik ölçülerinin yanında nasıl incelenmesi gerektiğine ilişkin bir dizi soru gündeme getirdik. Eğer sosyal sermaye ile aile üyelerinin ortak beklentiler, haklar ve yükümlülükler güven ve bağlanışlıkla karakterize olan hane halkı ve akrabalık sistemleri içine iliştilendiğini kastediyorsak, o zaman, ailelerle ilgili bu özelliklerin üretilme ve sürdürülme yollarının yanı sıra günlük hayatta nasıl örneklerle desteklendiğine de bakmamız gerekmektedir. Kuşkusuz, bu inceleme, ailelerin ve üyelerinin daha geniş sosyal topluluklarla nasıl bağlantılı olduğunun ve aileler içerisinde sosyal sermayeyi geliştiren ve sürdüren kurumlara nasıl bağlanıldığının daha samimi bir incelemesini gerektirmektedir.

Sosyal sermayenin aileler içinde eşit bir şekilde dağıtıldığı varsayımı, bizim görüşümüze göre kuşkuyla bir var sayımdır. Biz, bunun yerine, aile üyelerinin sosyal sermayeyi biriktirme ve bir plana göre konumlandırma becerilerinin muhtemelen daha çok bireylerin kültürel sermaye sahipliği ile çeşitlendiğini varsaydık. Sonuç olarak, bireylerin sosyal sermayeyi nasıl yönettikleri ve onu diğer aile üyelerinin avantajına olacak şekilde nasıl konumlandıkları ile ilgili meseleye yönelmemiz gerekmektedir. Bu soruya ilişkin çok az sayıda ampirik çalışma vardır.

Nihayet, sosyal sermayenin aile üyeleri için muhtemel sonuçlarını dikkate alan bir konular dizisini gündeme getirdik. Eğer gerçekten sosyal sermaye, sosyal avantaja dönüşüyorsa, bu tam anlaşılabilir değildir. Dahası, literatür, özellikle, çocukların eğitim başarısı üzerine etkisine, yalnızca dar bir sonuç aralığına odaklanmıştır. Eğer, sosyal sermayenin yapısının anlamlı bir şekilde kalması gerekiyorsa, onun, ailelerin kendi üyelerine avantajlar yaratmak ve bunları sürdürmek için nasıl işlev gördüğünü gözlemlemeye doğru açılması gerekmektedir. Böylece araştırmacılar, sermayenin etkilerinin yaratılması ve bir plan dahilinde yerleştirilmesinin, çocuklukta,

aile oluşumunda, orta yaşta ve yaşlılık süresi boyunca akrabalıkları nasıl daha geniş bir şekilde etkilediğini düşünmelidir.

Sosyal sermaye teorisinin, sosyal avantajı ve dezavantajı arttırmak için akrabalık sisteminin nasıl bir işlev gördüğünü anlamaya yardımcı olacak şekilde çok büyük bir potansiyeli olduğuna inanıyoruz. Bununla beraber, o potansiyeli gerçekleştirmek, sosyal sermayenin üretimini ve dağıtımını ve hem aile hem de onu kuşatan topluluk içindeki etkilerini incelemeye yönelik çok daha incelikli bir yaklaşımı gerektirmektedir.

REFERANSLAR

- ALWIN, D. F., (1996), "Parental Socialization in Historical Perspective", in C. D. Ryff and M. Mailick Seltzer (eds.), **The Parental Experience in Midlife**. Chicago: University of Chicago Press.
- BERGER, B., and BERGER, P. L. (1983), **The War Over the Family: Capturing the Middle Ground**, Garden City, NY: Anchor Press.
- BIANCHI, S. M., and ROBINSON, J. (1997), "What did you do today? Children's use of time, family composition, and the acquisition of social capital", **Journal of Marriage and the Family**, 59,332-44.
- BOSSARD, J. H. S., and STOKER, Boll, E. (1956), **The Large Family System**, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- BOTT, E. (1971), **Family and Social Network: Roles, Norms, and External Relationships in Ordinary Urban Families**. 2nd ed. London: Tavistock.
- BOURDIEU, P. (1973), "Cultural Reproduction and Social Reproduction", in R. Brown (ed.), **Knowledge, Education, and Cultural Change**. London: Tavistock.
- _____(1986), "The Forms of Capital". In J. C. Richardson (ed.), **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**. New York: Greenwood.
- BOURDIEU, P., and PASSERON, J. C., (1977), **Reproduction in Education, Society, and Culture**. London: Sage.
- BÜCHEL, F., and DUNCAN, G. J. ,(1998), "Do parents' social activities promote children's school attainments? Evidence from the German Socioeconomic Panel", **Journal of Marriage and the Family**, 60, 95-108.
- CARBONARO, W. J. (1998) **A Little Help From My Friend's Parents: Intergenerational Closure and Educational Outcomes**. **Sociology of Education**, 71, 295-313.

- COCHRAN, M., LARNER, M., et al. (1990), **Extending Families: The Social Networks of Parents and their Children**, Cambridge: Cambridge University Press.
- COLEMAN, J. S., (1988), "Social Capital and The Creation of Human Capital", **American Journal of Sociology**, 94, 95–121.
- _____, (1990), **Foundations of Social Theory**, Cambridge, MA: Belknap Press.
- DURKHEIM, E., (1951), **Suicide: A Study in Sociology**, Glencoe, IL: The Free Press.
- _____, (1961) **Moral Education: A Study in the Theory and Application of the Sociology of Education**, Glencoe, IL: The Free Press.
- FURSTENBERG, F. F., and CHERLIN, A. J. (1994), **Divided Families: What Happens to Children When Parents Part**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- FURSTENBERG, F. F., COOK, T., ECCLES, J., ELDER, G. H., Jr., and SAMEROFF, A. (1999), **Managing To Make It: Urban Families in High-Risk Neighborhoods**, Chicago: University of Chicago Press.
- FURSTENBERG, F. F., and SPANIER, G. (1984), **Recycling the Family: Remarriage after Divorce**, Newbury Park, CA: Sage.
- GANS, H. J., (1962), **The Urban Villagers**, New York: The Free Press.
- HESS, R. D., and HANDEL, G. (1959), **Family Worlds: A Psychosocial Approach to Family Life**, Chicago: University of Chicago Press.
- HOFFERTH, S. L., BOISJOLY, J., and DUNCAN, G. J., (1998), "Parents' Extra-familial Resources and Children's School Attainment". **Sociology of Education**, 71, 246–68.
- HOLLINGSHEAD, A. de B., (1949), **Elmtown's Youth: The Impact of Social Classes on Adolescents**, New York: Wiley.
- JOHNSON, C. L., (1988), **Ex Familia**, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- KOMAROVSKY, M., (1987), **Blue-Collar Marriage**, 2nd ed. New Haven, CT: Yale University Press.
- LAREAU, A., (2001), "Embedding Capital in a Broader Context: The Case of Family-School Relationships", in B. Biddle and P. Hall (eds.), **Social Class, Poverty, and Education**, London: Falmer-Routledge.

- LOIZOS, P. ,(2000), "Are Refugees Social Capitalists?" in S. Baron, J. Field, and T. Schuller (eds.), **Social Capital: Critical Perspectives**, Oxford: Oxford University Press.
- LOURY, G., (1977), "A Dynamic Theory of Racial Income Differences", in P. A. Wallace and A. M. LaMond (eds.), **Women, Minorities, and Employment Discrimination**, Lexington, MA: Lexington Books.
- MCNEAL, R. B., Jr., (1999)," Parental Involvement as Social Capital: Differential Effectiveness on Science Achievement, Truancy, and Dropping out," **Social Forces**, 78, 117–44.
- PARCEL, T. L., and DUFUR, M. J. (2001)," Capital at Home and at School: Effects on Child Social Adjustment", **Journal of Marriage and Family**, 63, 32–47.
- PARCEL, T. L., and MENAGHAN, E. G. (1993) Family Social Capital and Children's Behavior Problems", **Social Psychology Quarterly**, 56, 120–35.
- PORTES, A. (ed.) ,(1996) , **The New Second Generation**. New York: Russell Sage Foundation.
- _____, (2000,) "The Two Meanings of Social Capital", **Sociological Forum**, 15, 1–11.
- POWELL, M. A., and PARCEL, T. L. (1999), "Parental Work, Family Size and Social Capital Effects on Early Adolescent Educational Outcomes: The United States and Great Britain Compared", **Research in the Sociology of Work**, 7, 1–30.
- PRYOR, J., (1999), "Waiting Until They Leave Home: The Experiences of Young Adults Whose Parents Separate", **Journal of Divorce and Remarriage**, 32, 47–61.
- PUTNAM, R. D. ,(1995), Bowling Alone: America's Declining Social Capital", **Journal of Democracy**,6, 65–78.
- _____, (1996), " The Strange Disappearance of Civic America", **The American Prospect**, Winter, 24, 34–48.
- _____, (2000), **Bowling Alone: the Collapse and Revival of American Community**, New York: Simon & Schuster.
- RIESSMAN, C. K. (1990) *Divorce Talk: Women and Men Make Sense of Personal Relationships*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Rumbaut, R. G. (1996), "The Crucible Within: Ethnic Identity, Self-esteem, and Segmented Assimilation Among Children of Immigrants", in A.

- PORTES (ed.), **The New Second Generation**, New York: Russell Sage Foundation.
- RUNYAN, D. K., HUNTER, W. M., et al., (1998), "Children Who Prosper in Unfavorable Environments: The Relationship to Social Capital", **Pediatrics**, 101, 12–18.
- SCHNEIDER, D. (1968), **American Kinship: A Cultural Account**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- SMITH, T.W. (2002), "The Transition to Adulthood and The Generation Gap: From the 1970s to the 1990s". Manuscript in progress.
- STACK, C. (1974), **All Our Kin: Strategies for Survival in a Black Community**, New York: Harper.
- TEACHMAN, J. D., PAASCH, K., and CARVER, K., (1996), "Social Capital and Dropping out of . School Early", **Journal of Marriage and the Family**, 58, 773–83.
- _____, (1997), "Social Capital and the Generation of Human Capital", **Social Forces**, 75, 1343–60.
- TOCQUEVILLE, A.de ,(1945), **Democracy in America**, New York: Knopf.
- VAUGHN, D. , (1986), **Uncoupling**, New York: Vintage Books.
- WAITE, L., and GALLAGHER, M., (2000), **The Case for Marriage: Why Married People Are Happier, Healthier, and Better Off Financially**, New York: Doubleday.
- WATERS, M., (1996), "Ethnic and Racial Identities of Second-Generation Black Immigrants in New York City", in A. PORTES (ed.), **The New Second Generation**, New York: Russell Sage Foundation.

